

The Conflict Between Reason And Emotion In Daniel Keyes' Novel "Flowers For Algernon"

Ziyaeva Shirin

Uzbek State University of World Languages

Abstract

In world literature, works aimed at artistic analysis of the human psyche and thought processes occupy a special place. In 20th-century American literature, Daniel Keyes' novel "Flowers for Algernon" is one of such works. The author raises the most important questions of humanity through the artificially acquired intelligence of a simple worker, Charlie Gordon. The work reveals the imbalances that arise in the world of emotions, the pursuit of happiness and its tragic end, along with the expansion of human consciousness, based on deep psychological analysis.

Kirish

Jahon adabiyotida inson ruhiyati va tafakkur jarayonlarini badiiy tahlil qilishga qaratilgan asarlar alohida o'rin egallaydi. XX asr amerika adabiyotida Deniel Kizning "Flowers for Algernon" ("Eljernon uchun gullar") romani ana shunday asarlardan biridir. Muallif oddiy ishchi Charli Gordonning sun'iy yo'l bilan orttirilgan aql darajasi orqali insoniyatning eng muhim savollarini qo'yadi. Asarda inson ongining kengayishi bilan birga, his-tuyg'ular dunyosida paydo bo'ladigan nomutanosibliklar, baxt sari intilish va uning fojiali yakuni chuqur psixologik tahlil asosida ochib beriladi.

Amerikalik yozuvchi Deniel Kizning mashhur "Eljernon uchun gullar" "Flowers for Algernon" (1966) romani zamonaviy adabiyotdagi eng chuqur falsafiy asarlardan biri hisoblanadi. Asar syujeti ilmiy-fantastik tajribaga asoslangan bo'lsa-da, uning mazmuni insoniyatning azaliy savollariga: aql, his-tuyg'u va baxt o'rtasidagi murakkab munosabatlarga bag'ishlangan.

Asarda intellektual imkoniyatlari cheklangan, IQ darajasi 68 bo'lgan oddiy ishchi Charli Gordon ustida olib borilgan tajriba "Augmentation of intelligence", tafakkurni jarrohlik amaliyoti orqali sun'iy o'stirish haqida gap boradi. Muallif bu bilan o'tgan asr 50-yillarida yuzaga kelgan ilmiy, axloqiy va ijtimoiy muammolar muhokamasini ko'taradi. Bilamizki, bu aynan oldingi asrlarga xos va mashhur bo'lgan, inson miyasi va ongi ustida o'tkazilgan lobotomiya amaliyotlari bilan bevosita bog'liqdir. Yozuvchi muammoning axloqiy va ijtimoiy jihatlarini mahorat bilan ko'rsatgan holda, inson tahlilida tafakkur yagona asos emasligini, ijtimoiy mavjudot bo'lmish odam hissiyot va ruhiyat kabi negizlarga egaligiga urg'u beradi. Xususan, tajriba natijasida Charlining aqliy salohiyati keskin rivojlanadi, ammo bu rivojlanish o'z-o'zidan baxt keltirmasligi, balki insoniy tuyg'ular bilan muvozanatga kelmagan aql odamni iztirobga ham olib kelishi mumkinligi ko'rsatiladi. Mazkur maqolada aynan shu jihat — aql va his-tuyg'u o'rtasidagi qarama-qarshilik ilmiy tahlil qilinadi.

Romanning bosh qahramoni Charli Gordon tajriba tufayli qisqa vaqt ichida yuqori intellektual salohiyatga erishadi. U ilgari faqat oddiy jismoniy ishlarni bajara oladigan darajada sodda inson bo'lsa, keyinchalik murakkab ilmiy masalalarni yechishga, xorijiy tillarni egallashga, hatto murakkab falsafiy g'oyalarni tahlil qilishga muvaffaq bo'ladi.

Ammo tafakkurning keskin o'sishi Charliga ijtimoiy va shaxsiy muammolarni ham olib keladi. U ilgari do'st deb bilgan odamlarning aslida uni mazax qilib kelganini tushunadi. Bu esa uning ruhiy olamida iztiroblarni keltirib chiqaradi. Tafakkur o'sishi asosiy qahramonni atrof-muhitga nisbatan hushyor qilgan bo'lsa-da, shu bilan birga, uni yolg'izlik va ruhiy og'riqqa mahkum qiladi.

Asarda Charlining nafaqat intellektual qobilyatlari, balki his-tuyg'ulari ham keskin o'zgaradi. U ilgari sodda, samimiy va beg'ubor inson bo'lsa, keyinchalik murakkab psixologik jarayonlarni

boshdan kechiradi. Ayniqsa, bu tafovut ustozlari Elis Kinnian bilan bo'lgan munosabatlari misolida yaqqol ko'rinadi.

Charlining muhabbati chuqurlashgan sari, uning hissiy dunyosida qarama-qarshilik kuchayadi. Bir tomondan, u hozirgi ilmiy salohiyati tufayli Elis bilan teng darajada fikrlaydi, ikkinchi tomondan, o'zining ruhiy va ijtimoiy kelib chiqishi sababli doimiy ichki muammolarga duch keladi. Bu holat ilm-fan imkoniyatlari inson qalbidagi tabiiy his-tuyg'ularni to'liq muvozanatlashtira olmasligini ko'rsatadi.

Asarda aql va his-tuyg'u o'rtasidagi qarama-qarshilik dramatik nuqtaga yetadi. Charli intellektual jihatdan nihoyatda yuksalgach, o'zini jamiyatdan ajralgan va yolg'iz his qiladi. U odamlar bilan oddiy insoniy munosabatlarni yo'qotadi, muhabbat va do'stlikda qoniqish topolmaydi.

Bu jarayon Eljernon nomli sichqoncha obrazi orqali ramziy tarzda berilgan. Eljernon ham xuddi Charli kabi tajribadan o'tgan bo'lib, avval tezkor va aqlli bo'lsa-da, vaqt o'tishi bilan intellektual qobiliyatlari orqaga qaytib halok bo'ladi. Bu voqea Charlining kelajak taqdiri haqida oldindan bildirish beradi. Natijada, inson tafakkuri sun'iy ravishda yuksalishi oddiy insoniy baxtni ta'minlay olmasligi fojiali tarzda ko'rsatiladi.

Xulosa qilib aytganda, Deniel Kizning "Eljernon uchun gular" "Flowers for Algernon" romani aql va his-tuyg'u o'rtasidagi murakkab qarama-qarshilikni chuqur falsafiy darajada yoritib beradi. Asarda tafakkurning o'sishi ilmiy yutuq sifatida talqin qilinsa-da, insoniy baxtga faqatgina intellektual salohiyat orqali erishib bo'lmazligi aniq ko'rsatiladi. Muallif qarashlari insonning to'laqonli hayoti nafaqat aql, balki qalb va tuyg'ular uyg'unligida ekanligida namoyon bo'ladi.

Bugungi kunda ham mazkur roman insoniyat oldiga dolzarb masalani qo'yadi: yolg'iz ilm-fan taraqqiyoti inson baxtini ta'minlashga qodirmi? Albatta yo'q, sababi inson nafaqat ongli, balki hissiy mavjudot hamdir. Aql — kuch, ammo his-tuyg'u va ruhiyatsiz insonni baxtli qilishga ojizdir.

Foydalanilgan adabiyotlar:

Keyes, D. *Flowers for Algernon*. – New York: Harcourt, Brace & World, 1966.

Anderson, M. "The Representation of Intelligence and Emotion in *Flowers for Algernon*." – *Journal of Modern Literature*, 2004, №27(3), pp. 23–37.

Levin, H. "Science and Humanity: Ethical Dilemmas in Daniel Keyes' Novel." – *Contemporary Literary Studies*, 2010, №12(1), pp. 88–95.

Qodirov, B. "Ilmiy-fantastik adabiyotda insoniylik muammosi." – *Filologiya masalalari*, 2021, №2, 45–52-betlar.